

Faktisk.
VERIFISERBAR

Prosjekt Faktisk **Verifiserbar**

METODERAPPORT SKUP 2022

Innholdsfortegnelse:

Innledning - slik kom arbeidet i gang	2
Organisering	3
Metoder	4
System og struktur som metode	5
Grunnleggende research	6
Språk	7
Geoverifisering	7
Google Earth Pro	8
Tjenester som tar deg ned på gatenivå	9
Case: Bilvasken i Donetsk	10
Satellitter viser branner	11
Case: Brannen i Bryansk	11
Gjenkjenning av militært utstyr og de ulike partene i krigen	11
Fokus på norske våpen i Ukraina	12
Case: Norsk artilleri på bakken i Donbas	13
Vi får en satellittavtale	14
Været	16
Case: Iskander på vei mot Finland	16
Sol og skygger	17
Case: Bombing av Azovstal	17
Ansiktsgjenkjenning	17
Case: Ptashka - den lille fuglen	18
Panoramabilde fra en video	18
Etiske vurderinger	18
Erfaringer	19
Sekundær traumatisering	19
Motstand	20
Konsekvenser	20
Vedlegg:	22
Publiseringsliste	22
Vedlegg #1: Mal for kompisssjekk	23
Vedlegg #2: Arbeidsdokumentmal	24
Vedlegg #3: Verifiseringsregneark	25

Bidragsytere: Jan Gunnar Furuly, Aftenposten, Ruben Solvang, NRK, Krister Sørbø, Forsvarets Forum, Silje Førund, Dagbladet, Rano Tahseen, TV 2, Henrik Brattli Vold, Khrono, Kjell Persen, TV 2, Olav Holger Næss, NRK, Karl Inge Paulsen, NRK, Kari Spets, VG, Sofie Svanes Flem, Faktisk.no, Ina-Kristin Lindin, Faktisk.no, Dea Hovet, Faktisk.no, Nicolai Delebekk, Faktisk.no, Marius B. Staveli, Oppland Arbeiderblad, Jostein Matre, VG, Nils H. Harnes, Budstikka, Simen Granviken, Adresseavisen, Toini Thanem, Adresseavisen, Jostein Matre, VG, Ingeborg Rygh Hjorthen, NRK, Maria O. Rivedal, NRK, Sindre Ness, NRK, Ingunn Andersen, NRK, Siv Helberg, NRK, Ismail Burak Akkan, NRK, Håkon Benjaminsen, NRK, Martin Gundersen, NRK, Anne Rognerud, NRK, Kjetil Solhøy, NRK, Annette Hobson, NRK og Kristoffer Egeberg, Faktisk.no.

Tittel på arbeidet: Prosjekt Faktisk Verifiserbar.

Kontaktpersoner:

Jan Gunnar Furuly, e-post: jgf@aftenposten.no, Henrik Brattli Vold, e-post: henrik@khrono.no, Ruben Solvang, e-post: ruben.solvang@nrk.no, Silje Førund, e-post: silje.forsund@db.no, Kristoffer Egeberg, e-post: keg@faktisk.no

Innledning - slik kom arbeidet i gang

Sannheten er det første offeret i en krig. Det så vi også da Vladimir Putin 24. februar 2022 gikk til angrepskrig mot Ukraina. Fra krigens første dag var det en stri strøm av bilder, videoer og vitnebeskrivelser i sosiale medier. I norske redaksjoner oppsto det et skrikende behov for å verifisere innholdet for å unngå å publisere propaganda, løgner og falske nyheter.

Faktisk Verifiserbar ble unnfanget under et frokostmøte i Pressens Hus 10. mars 2022. Det nyfødte barnet ble presentert på SKUP-konferansen noen uker senere. I løpet av 2022 har tolv redaksjoner og 32 medarbeidere bidratt.

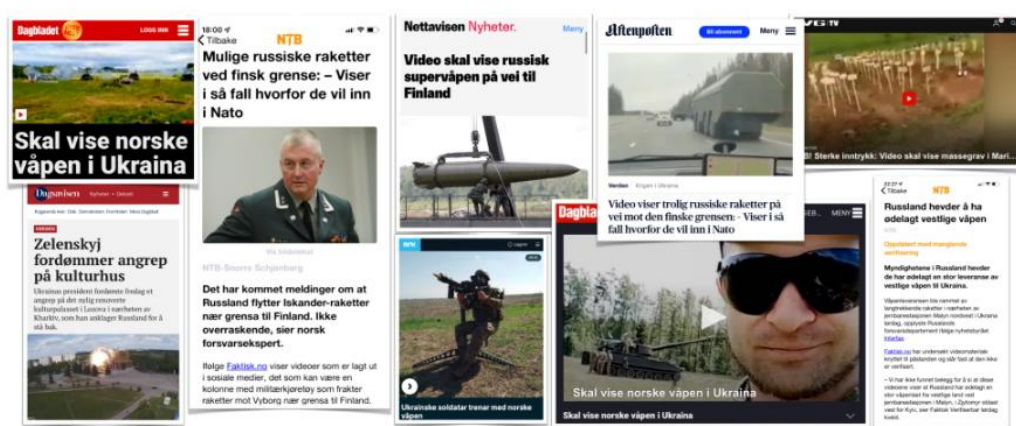
NRK, TV 2, VG, Aftenposten, Dagbladet, NTB og Forsvarets Forum stilte seg umiddelbart bak prosjektet, og lånte ut medarbeidere. Fritt Ord, STUP, Oslo Redaktørforening og Redaktørforeningen sa ja til å støtte finansielt. Pressens Hus, i samarbeid med gårdeier Aspelin Ramm, stilte med lokaler i en nedlagt bar. Derav navnet Faktisk Verifiserbar.

I internasjonal sammenheng er denne organiseringen, i sann SKUP-ånd med samarbeid på tvers av alle tidligere redaksjonsbarrierer, helt unik. Prosjektet har fått stor nasjonal og internasjonal oppmerksomhet som et prakteksempel på norske mediers evne til å jobbe sammen mot desinformasjon og falske nyheter, for å beskytte pressefrihet og demokrati.

Prosjektet skulle etter målsettingen "løse mediernes akutte behov for kompetanse til å verifisere video og bilder fra krigen i Ukraina, og som delmål å styrke og videreutvikle denne type kompetanse for fremtiden for alle norske medier, samt å øke mediernes kunnskap og kapasitet til å drive journalistikk på kildebevissthet og kritisk mediebruk".

Gjennom perioden på litt over åtte måneder har prosjektet levert dagsordensettende innhold og journalistikk for et stort publikum og på alle redaksjonelle flater.

Faktisk Verifiserbar-prosjektet har utviklet en ny og egen metodikk for hvordan medier systematisk kan verifisere bilder og videoer, og bruke OSINT aktivt i journalistikken. Metodikken vi har utviklet for verifisering og OSINT-journalistikk er allerede blitt formidlet av teamet gjennom en rekke foredrag, kurs og workshops til både norske og internasjonale mediefolk. Vi har dessuten hatt et titalls journalister og akademikere inne i redaksjonen på hospitering, for enten å lære av eller forske på metodene våre.

Organisering

Da det ble besluttet at prosjektet skulle legges under Faktisk, var det naturlig at det ble ledet av redaktør i Faktisk, Kristoffer Egeberg. De første personene i prosjektet flyttet inn i Pressens Hus like før påske i 2022. I løpet av påskeferien hadde et knippe journalister fra de forskjellige redaksjonene som hadde sagt ja til å være med, fått telefon med spørsmål om å gå inn i prosjektet. Arbeidet startet for alvor opp etter påske, og i løpet av et par uker hadde vi fått på plass en mediebank under NTB, der bilder og videoer vi verifiserte kunne legges og plukkes opp av alle redaktørstyrte medier i Norge.

Til tross for at vi til vanlig er konkurrenter, så tror vi at prosjektet i sin unikhhet og viktighet gjorde at vi underveis aldri tenkte konkurrerende oss imellom. Premisset var også tydelig: Dette skulle være et samarbeid, et felles gode, ansvar og en investering.

Prosjektet skulle i første omgang vare frem til 1. september 2022, men ble i august besluttet å skulle videreføres ut året. Gruppens sammensetning ble da noe endret. Noen av kjernejournalistene som hadde jobbet i prosjektet ville fra 1. september være bundet til andre planlagte prosjekter, mens det i andre tilfeller var et ønske fra hjemme-redaksjonene om at flere ansatte fikk opplæring i verifisering.

Metoder

I denne metoderapporten brukes begrepene “verifisering”, “OSINT”, “verifiseringsjournalistikk” og “OSINT-journalistikk” om hverandre.

OSINT står for “Open-source intelligence”. Oversatt til norsk: “frikildeetterretning” eller “åpne kilder etterretning”. I journalistisk sammenheng passer “open-Source investigation” bedre, som forenklet betyr undersøkende journalistikk (og metodikk) basert på åpne kilder. Verifisering eller kildegranskning faller inn under dette, og er nært beslektet med sjangeren faktasjekk, som forklarer hvordan man gransker påstander/informasjon ved hjelp av åpne kilder.

Ingen tidligere krig i verden er blitt så grundig dokumentert gjennom videoer og bilder som er blitt publisert via internett, som den pågående krigen i Ukraina. Bildene kommer særlig fra håndholdte mobiler, militære droner og kameraer på våpensystemer som enten sikter inn eller er på vei mot sitt mål. Vi har også sett mye materiale fra GoPro-kameraer eller andre typer kroppskameraer.

I arbeidet med å verifisere bilder, videoer og innhold fra sosiale medier har vi latt oss inspirere av gravenettstedet Bellingcat, som har laget denne sjekklisten:

Originalitet/opprinnelse: Har innholdet blitt publisert av andre før?

Hvem: Hvem er kilden bak? Hvem har laget det?

Hvor: Hvor er innholdet filmet eller fotografert?

Når: Når ble bildet eller filmen laget?

Hvorfor: Hvorfor har noen produsert og publisert dette innholdet? Avsenderens identitet forteller ofte mye om motivet.

Til disse ulike stegene har vi kombinert en myriade av ulike metoder, verktøy og nettjenester, og på den måten trålet oss frem til sikker geoverifisering, tidsverifisering og i noen tilfeller også sikker identifisering av personer på bilder.

System og struktur som metode

Vår primære oppgave var å verifisere bilder og videoer av hendelser fra Ukraina, som hjemme-redaksjonene kunne bruke i sine artikler og innslag med visshet om hvilken grad av verifisering vi hadde gjort. Dette var nybrottsarbeid som ingen tidligere hadde gjort.

Vi forsto tidlig at et prosjekt bestående av mange personer med ulik erfaring fra ulike redaksjoner og potensiell stor utskiftning underveis, ville kreve en dokumenterbar struktur med systemer som kunne plukkes opp og bygges videre på av de som til enhver tid arbeidet i prosjektet. Flere av oss hadde vært på SKUP-konferansen og blitt inspirert av blant andre OSINT-guru [Benjamin Strick](#) og [Washington Posts visuelle graveteams](#) systematiske gjennomgang av stormingen av den amerikanske kongressen 6. januar 2021.

Ettersom alle medarbeiderne i Verifiserbar kom fra ulike redaksjoner med ulik teknisk infrastruktur, ble det viktig å bygge en felles struktur på en felles plattform. Google Disk tillot dette, med delbar fellesdisk, mappestruktur og delbare regneark (sheets) og dokumenter (docs) som alle kunne jobbe i samtidig, uten krav til software, lisenser eller spesifikk maskinvare.

Vi etablerte en struktur der hver enkel verifiseringsjobb (bilde eller video) fikk et eget ID-nummer. For hver ID fulgte en verifiseringsrapport, som i praksis er en metoderapport, der verifiseringsprosessen logges fortløpende. Verifiseringsobjektet, rapporten og alt materiale tilhørende verifiseringsjobben ble lagt i en mappe med samme ID-nummer. På denne måten kunne hvem som helst i prosjektet følge arbeidet fortløpende og eventuelt bidra eller overta underveis. I tillegg bevares alle elementer som dokumentasjon for ettertiden, ettersom mye av det innhentede materialet forsvinner fra originalkildene.

Et Google Sheet regneark ble prosjektets hoveddokument, der hver verifiseringsjobb og progresjon ble ført inn fortløpende. Basert på erfaringene vi gjorde, ble dette regnearket evaluert og videreutviklet. For å vise strukturen i hoveddokumentet, har vi [lenket et digitalt utdrag til gjennomsyn her](#). Det er også lagt ved som vedlegg #3.

For å vise et eksempel på en verifiseringsrapport, bruker vi [ID111](#) som var en verifisering av en video som viste angrep mot det som kunne være norsk-levert artilleri. Den tilhørende [verifiseringsrapporten er lenket inn her](#). Som man ser, er hver enkelt jobb også en metodestudie andre kan lære av. Denne casen er forøvrig et godt eksempel på hvordan man ved hjelp av geoverifisering kan finne nåla i høystakken - eller i dette tilfellet et tilfeldig jorde langs frontlinjene i Ukraina.

Vedlegg #1 viser vår mal for kompisjekk, der vi kvalitetssikret hverandres arbeid før distribusjon eller publisering. Vedlegg#2 viser malen alle verifiseringsjobbene måtte følge.

Grunnleggende research

Vi hadde tilfang fra mange kilder, som Telegram, Twitter, Dataminr og i tillegg tips som kom inn til redaksjonen i Faktisk Verifiserbar. Det krevde at vi også var oppmerksomme på hvor innholdet først ble publisert.

I den innledende verifiseringsfasen gjorde vi alltid flere søk i de normale søkemotorene som [Google](#), [Yandex](#) og [Bing](#). Det betyr at vi sjekket om opplysningene var publisert tidligere i en annen kontekst, om stoffet var gammelt, eller om innholdet og eventuell tekst var misvisende. I tillegg undersøkte vi om det fantes bildemateriale fra andre vinkler som kunne støtte opp og sannsynliggjøre at innholdet var ekte. Fant vi ikke åpenbare tegn til forfalskning, gikk vi videre med den grunnleggende researchen. Neste steg i verifiseringen var da å gjøre omvendte bildesøk, med verktøy som [InVid WeVerify](#), [Google Lens](#) eller [OSINT-tool](#). Var innholdet publisert i Telegram, kunne metadaten dessuten ha blitt hengende ved innholdet. En enkel exif-viewer, som den i OSINT-tool, kunne gi oss verdifull informasjon vi kunne bruke til å sjekke videre. Dreide innholdet seg om en brann eller en kraftig eksplosjon, sjekket vi også karttjenesten [NASA Firms](#) for å se om de hadde plukket opp varmeutvikling i det aktuelle området. Alle disse faktorene var med på å avgjøre om vi raskt kunne avvise noe som misvisende, eller om vi skulle gå videre i verifiseringen. Vi måtte kontinuerlig grave i mange forskjellige verktøy for å "triangulere" faktaopplysninger og finne sannheten.

Ved innhold som viste seg å være falskt eller misvisende kunne det være verdt å gjøre en større innsats enn bare å advare mot bruken av det, da for å være en motvekt til ukritisk spredning av feilinformasjon i sosiale medier. Et eksempel er den påstått torturerte ukrainske soldaten Orest, som ifølge en viral post fikk et hakekors skåret inn i ryggen av russiske soldater. En faktasjekk avslørte at bildet hadde sirkulert i mange år, og første oppslag var i 2015.

Likevel ble bildet spredd igjen, også av norske militære. Blant dem som spredte bildet var den pensjonerte generalløytnanten Arne Bård Dalshaug, en ekspert på krigen i Ukraina

som norske medier mange ganger har brukt som kilde. Derfor ble det viktig å gå dypere inn i bildets historikk, for å motvirke viraliteten til den falske posten.

Det førte til saken «[Nei, dette bildet viser ikke den frigitte ukrainske krigsfangen Orest](#)», der metoden for å avdekke bildejukset forklares steg for steg for leseren.

Språk

Innholdet vi gjennom prosjektet verifiserte var i de aller fleste tilfeller enten ukrainsk eller russisk. Det var språkkompetanse vi ikke hadde i redaksjonen. Vi hadde derfor god hjelp i eksisterende oversettelsesfunksjonalitet i Twitter og Telegram, der muligheten for oversettelser i de fleste tilfeller følger postene. I tillegg brukte vi funksjonaliteten i [Google Translate](#), både til å oversette hele nettsider og til å få russiske ord og begreper vi kunne søke etter. Kom vi over russisktalende videoer, lastet vi dem opp til Youtube, som har en [egen funksjon](#) der tale transkriberes til tekst.

Tidvis har det i tillegg vært nødvendig å bruke andre verktøy. Et nettbasert [kyrillisk tastatur](#) har i flere av verifiseringsjobbene vært viktig for å kunne søke fram russisk og ukrainsk innhold. [Google Lens](#), som kan oversette tekst og skilter direkte, har en rekke ganger vært et viktig verktøy for oss. Tidlig i prosjektet hadde vi også tilgang på en ukrainsk oversetter som oversatte og i tillegg hjalp oss med dypere research.

Arbeidsflyten vi opprettet har også vært viktig når vi har gravd i andre områder, og teknologien er i de aller fleste tilfeller god nok for grunnleggende research.

Geoverifisering

I fastslå hvor et bilde eller en video er tatt er helt grunnleggende for å kunne verifisere innholdet. Uansett hvilket innhold vi fikk tilgang til, lette vi derfor etter geokoordinatene. De åpner opp for en rekke verktøy som vi kunne bruke videre for å verifisere et bilde eller en video. Vi brukte i alle verifiseringsjobbene minst tre forskjellige verktøy, men avhengig av innhold og område, kunne det være aktuelt å bruke andre tjenester også.

Her er det viktig å vite at det finnes flere nyttige tjenester. Mest kjent er Google, der vi har brukt både [Maps](#) og [Earth Pro](#). Men russerne har også sin egen variant, [Yandex](#), som supplerer med sitt innhold, som til tider har vært bedre og mer oppdatert med bilder på gateplan, spesielt i Øst-Ukraina. Tjenester som [Bing Maps](#), [Baidu Maps](#), [Mapillary](#), [Open Street Map](#) og [Snapmap](#) har også relevans i enkelte sammenhenger, men det fulle tilbudet av karttjenester, og hvordan vi har brukt dem, er for stort til å gå inn på i denne rapporten.

Men det bør nevnes at vi hadde ubegrenset tilgang til satellittbilder i medium oppløsning gratis via [Sentinel Hub](#). Dette er et nyttig verktøy, selv om det kan være vanskelig å skille detaljene på bakken på grunn av den lave oppløsningen. Ofte må det et trent OSINT-øye til for å identifisere objekter.

Selv om verktøyene er viktige og tidvis svært gode, erstatter de ikke menneskets evne til å se mønstre og sammenhenger. Det er kombinasjonen av disse verktøyene og trente øyne som gjør en i stand til å finne åstedene man leter etter i satellittkart fra om lag én kilometers høyde.

Vi hentet metodikken fra E-tjenestenes arbeidsmetoder. E-tjenestene regner noe som verifisert om de kan finne fem karakteristiske geografiske kjennetegn i et nøytralt verktøy. Når vi gransker kildemateriale er vi ute etter nettopp disse fem kjennetegnene, som kan peke oss i riktig retning. Det kan være strømmaster, karakteristiske trær, skilt, bygninger, himmelretninger, kort sagt hva som helst. Kunsten er å finne kjennetegnene i materialet du skal verifisere, som lar seg gjenfinne enten på satellittbilder, gatebilder eller brukergenererte karttjenester.

I prosjektet brukte vi i tillegg enkelte karttjenester som nyhetsvarsling, som NASAs satellittnettverk [FIRMS](#), som overvåker hele planeten på utkikk etter varmeutvikling og skogbrann. I Ukraina-krigen har dette verktøyet ved mange anledninger vært uvurderlig for å bekrefte eller avkrefte påstander fra sosiale medier.

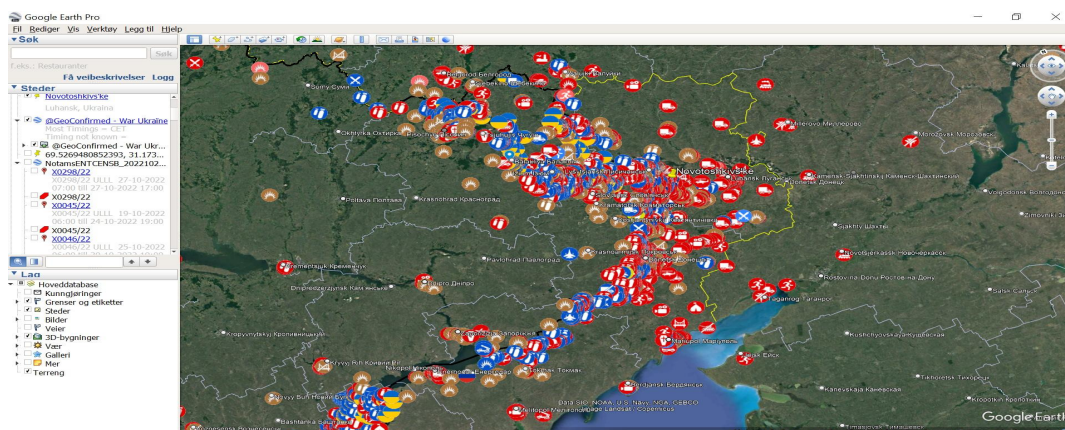
Google Earth Pro

Vår beste venn til geoverifisering har vært gratisverktøyet Google Earth. Målet vårt ved verifisering av bilder og videoer har vært å peke ut nøyaktige geokoordinater for hvor en hendelse fant sted eller dokumentasjonen var fotografert fra. Særlig i den første perioden av krigen så vi at innhold som tidligere hadde vært publisert i sosiale medier fra andre steder enn Ukraina, nå helt uriktig ble presentert som “nytt” innhold fra det krigsrammede landet.

Vi har hatt mest nytte av å bruke desktop-versjonen av [Google Earth Pro](#), da denne har langt flere funksjonaliteter enn online-versjonen. Blant annet har pro-versjonen verktøy der man kan måle størrelsen på objekter som f.eks fly, militære kjøretøy, bygninger eller distansen mellom punkter på satellittbildene. Denne versjonen lar deg også gå bakover i tid og hente fram historiske satellittbilder ved å trykke på klokkeikonet og bruke slideren. Bildene kan være tatt i ulike vinkler, som kan vise detaljer som ikke er synlig i det nyeste bildet. Sentrale og strategiske steder har gjerne oppdatering flere ganger i året, gjerne en gang per måned. Mer usentrale strøk kan ha svært flyktig oppdatering.

Slik importerer du nye kartlag

Google Earth Pro lar deg også lage eller importere egne lag med informasjon som legges over satellittkartene. Dette har vært svært nyttig for oss. Vi har blant annet brukt aktivistgruppen [@GeoConfirmed](#) på Twitter som et hjelpemiddel til å se kontekst og tidligere hendelser i de områdene vi har undersøkt. Gruppen består av OSINT-eksperter og entusiaster. Da dette er brukergenerert innhold må man selvsagt være nøye med dobbeltsjekking.

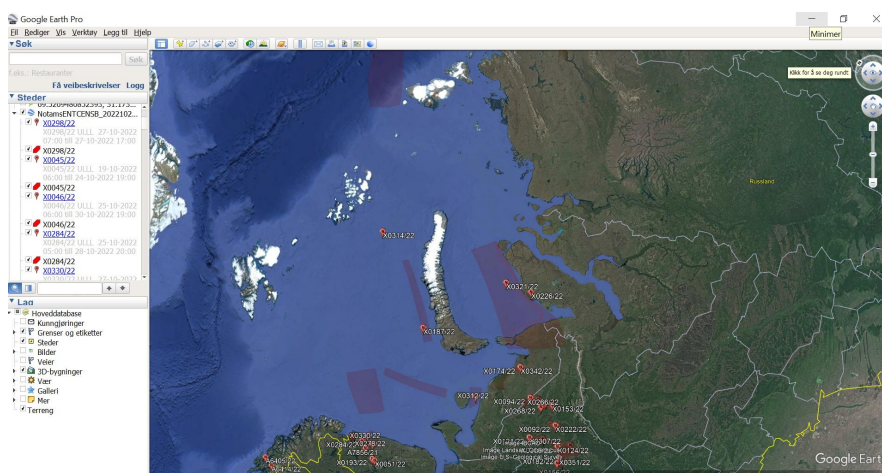

Hvis ønskelig kan man laste ned en .kmz-fil og få alle hendelsene @GeoConfirmed har plottet i Ukraina inn i Google Earth Pro, under Mine steder. Du kan hente [feeden deres her](#). Last ned filen fra linken over, gå til Google Earth Pro og velg 'Åpne...' under Fil.

I flere av verifiseringsjobbene har vi laget oversiktskart som viser såkalte Notam-varslere (Notice to airmen) til luftfarten i et område. Disse varslene advarer om farer for luftfarten og midlertidige nedstengninger av luftrommet.

Notam-varslere lager du lett her: <http://www.notammap.net/>

Kombiner en tenkt flyrute mellom ulike flyplasser for å dekke et område. Husk å bruke den unike ICAO-koden for flyplassene. Notam-varslene kan importeres som en kmz-fil og legges inn i Google Earth Pro. Slik så Notam-varselet ut i slutten av oktober i forbindelse med Russlands andre Grom-øvelse med atomstyrkene i 2022:

Tjenester som tar deg ned på gatenivå

Både Google Earth Pro, Google Maps (webversjonen) og russiske Yandex Maps har Street View, men tjenestene har ulik dekning. Det er alltid nødvendig å sjekke dato eller årstall bildene er tatt. I tillegg har alle tjenestene brukergenerert innhold som kan gi deg mer informasjon, og her skiller Google Earth og Google Maps seg noe i utvalget. Mapillary

er en helt brukergenerert tjeneste, som oftest med dashcambilder som er lastet opp av aktive brukere.

<https://yandex.com/maps/>

<https://www.google.com/maps/>

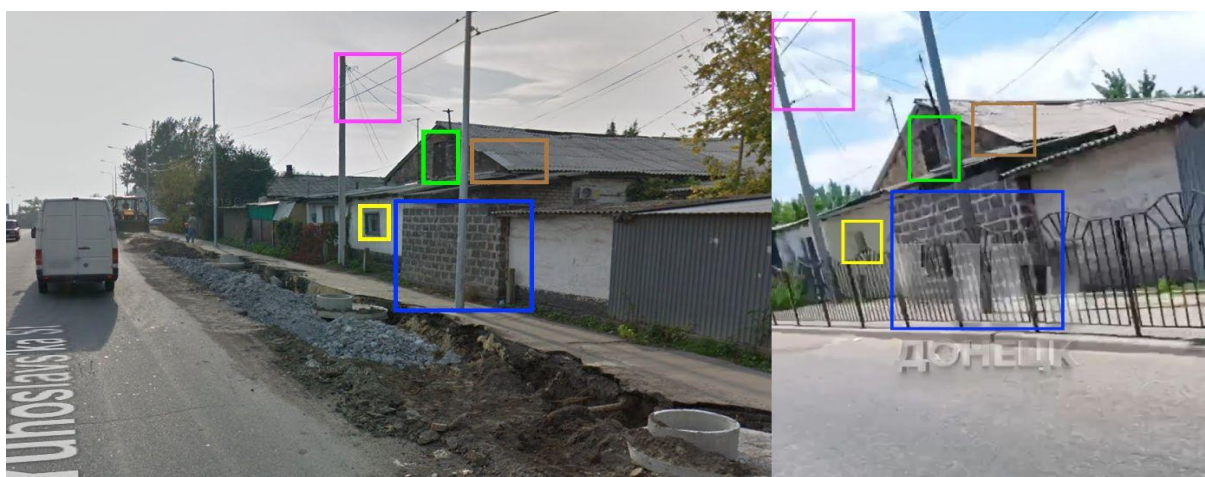
<https://www.mapillary.com>

Disse tjenestene lot oss også gå ned på gateplan i ukrainske byer. Det gjorde det mulig å identifisere kjennemerker fra videoer på en helt annen måte enn når man analyserer satellittbilder.

Case: Bilvasken i Donetsk

Tilfellet «Bilvasken i Donetsk» inneholder en video tatt fra et passasjersete der en styreinneinretning fra en artillerigranat står som plantet i asfalten, og bildene er tydelig vannmerket med Donetsk. I dette tilfellet måtte vi først bruke [VLC Media player](#) for å kunne spole fram bilde for bilde. Deretter tolket vi de geografiske kjennetegnene i videoen - i dette tilfellet en karakteristisk husfasade og et skilt med et ikon som liknet en bilvask.

Google Translate ga den ukrainske oversettelsen av bilvask, slik at vi kunne søke i Yandex Maps. Der fikk vi opp noen kandidater i Donetsk by. Ved deretter å bruke Googles og Yandex' Street View var det mulig å finne fram til en bilvask som liknet. Her var bildene over ti år gamle, men det var likevel mulig å geoverifisere videoen. I dette tilfellet var det to husfasader som ga oss bekreftelsen vi trengte (se bilde). Jobben ble riktignok gjort vanskeligere enn nødvendig, fordi de siste bildene i Yandex var tatt i 2010, før den russiske invasjonen, og før det karakteristiske gjerdet i videoen var bygd. Google Street View-bilen hadde derimot passert året etter, i 2011, og på bildene her er det mulig å se at fundamentet til gjerdet var påbegynt.

I «Bilvasken i Donetsk» kunne vi, ut fra vinkelen på styreinneinretningen og sammenholdt med kartverktøy, trekke en siktlinje gjennom Donetsk og nordover, over frontlinjene, som vi daglig fikk oppdateringer om gjennom en kartfil vedlikeholdt av en søsterorganisasjon, GeoConfirmed. Med den kunnskapen vi hadde om Ukrainas militære kapasitet, kunne vi også teoretisere om mulig utskytningssted. I dette tilfellet trengte vi ikke å finne igjen

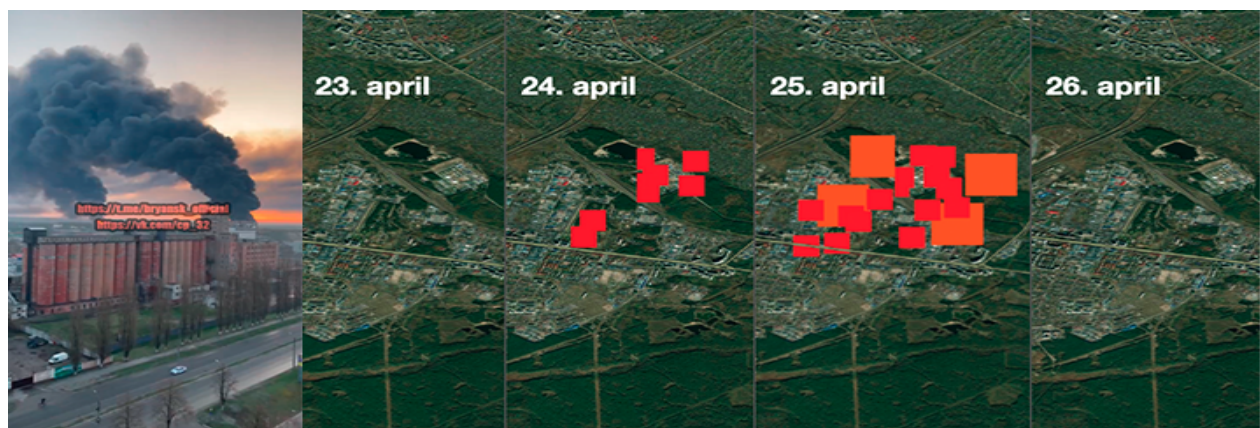
artillerivognene, vi ville verifisere troverdigheten rundt selve nedslaget, og nedslagsområdet var godt innenfor Ukrainas artillerirekkevidde på det tidspunktet, en ny informasjonsbit som kunne bidra til en triangulering.

Satellitter viser branner

NASAs gratis kartverktøy [FIRMS](#) som viser hvor det brenner, kan brukes til å geolokalisere eksplosjoner, branner og områder hvor det er strid, i tillegg til at man får tidfestet når det brant. I tillegg har man mulighet til å se historisk varmeutvikling, som kan bidra til å faktasjekke opplysninger tilbake i tid. [FIRMS](#) tilbyr også en kartfil til Google Earth, som kan legge seg som et filter over kartet, og det kan gi verdifull informasjon om geokoordinater ved en hendelse.

FIRMS er et verktøy vi har lent oss mye på i den daglige verifiseringen, for når det har hastet har det hjulpet oss å plassere hendelser i tid og rom.

Case: Brannen i Bryansk

Eksempelet viser varmeutvikling i den russiske byen Bryansk over fire dager i slutten av april. Ifølge russiske statsmedier skulle Ukraina ha gått til angrep på to drivstoffdeponier i byen. Videoene var dramatiske, men på grunn av mørket var de vanskelige å bekrefte. Nyheten var oppsiktsvekkende fordi det ville være det første ukrainske motangrepet på russisk jord i løpet av krigen. Gjennom å bruke FIRMS kombinert med Google Earth kunne vi bekrefte unormal varmeutvikling der drivstoffdeponiene lå. Dette ga nok informasjon til å kunne bekrefte at brannene og videoene var reelle, før vi hadde verifiserbare bilder og videoer i dagslys fra stedet.

Gjenkjenning av militært utstyr og de ulike partene i krigen

Sentralt for oss i prosjektet har vært å gi kontekst til bildene og videoene som har strømmet ut av Ukraina. Gjenkjenning av militært utstyr og de ulike partene i krigen, har vært viktig i dette arbeidet.

Logoer på videoene har ofte gitt oss svar om hvilken militær enhet som står bak produksjonen. Både på ukrainsk og russisk side har militære brigader merket sine videoer med banneret for enheten.

De to partene har hatt ulik merking av uniformer. Russerne har brukt hvite, røde og sølvfargede plastbånd på armene, mens ukrainerne har brukt gule eller blå - eller en kombinasjon av dette.

Russerne og ukrainerne har i stor grad nyttegjort seg av sovjetiskprodusert militære kjøretøyer eller våpensystemer. Og ofte har stridsvogner av samme type stått mot hverandre på slagmarken. Merkingen av kjøretøyene har vært avgjørende for å kunne si hvilken side som enten rykket frem eller har blitt rammet i et slag.

Til denne gjenkjenningen har vi i stor grad brukt informasjon fra åpne kilder på nettet. Gjennom dialog med Forsvaret har vi også fått innsyn i militære kjenningmanualer for blant annet sovjetisk- og russiskproduserte pansrede kjøretøy, stridsvogner, artillerisystemer, luftvern, elektronisk krigføring, helikoptre, fly, ubåter og andre krigsskip. Dette har vært svært nyttig sammenligningsmateriale for oss.

Konfigureringen av russiske militære kjøretøyer sier mye om hvilken type militær avdeling som bruker dem. Og kunnskapen om dette og avdelingenes normale oppsett, har også gitt oss pekepinner på hva vi bør se etter av andre kjøretøyer og våpensystemer i disse enhetene.

Kunnskap om sammensetting av militære avdelinger kan være informasjon som lar oss bekrefte eller avkrefte innhold vi får inn. Eksempelvis vil små forskjeller i hvordan en stridsvogn er utstyrt kunne si noe om hvilken avdeling eller våpengren stridsvognen tilhører, noe som igjen kan fortelle noe om hva annet man kan forvente å finne i samme område, eller hvilke(t) oppdrag stridsvognen er satt til å utføre.

Dette er kunnskap som har kommet godt med når vi har funnet strategiske ubåter og langdistansebombefly i nordlige områder, nær norskegrensa.

I Faktisk Verifiserbar hospiterte masterstudent ved UiB, Sohail Khan over mange måneder. Han har trent et dataprogram basert på kunstig intelligens og vårt arbeid for å gjenkjenne stridsvogner og andre pansrede kjøretøyer. Dette er verktøy som kan ha stor nytte i framtiden, og planen er å lansere dette som en åpen søkemaskin på nettet innen første kvartal 2023.

Fokus på norske våpen i Ukraina

Norge og andre vestlige land har i stor grad hjulpet Ukraina med forsyning av ammunisjon, militære kjøretøyer og andre våpensystemer. I prosjektet har vi derfor hatt et spesielt fokus rettet mot å dokumentere norske våpen som er blitt brukt i konflikten.

Case: Norsk artilleri på bakken i Donbas

1. juni, rundt en uke før norske myndigheter ville bekrefte at norske artillerivogner av typen M109A3GN befant seg i Ukraina, ble bilder og videoer publisert på Telegram av en ukrainsk soldat som poserte sammen med et kjøretøy av denne typen i Donbas.

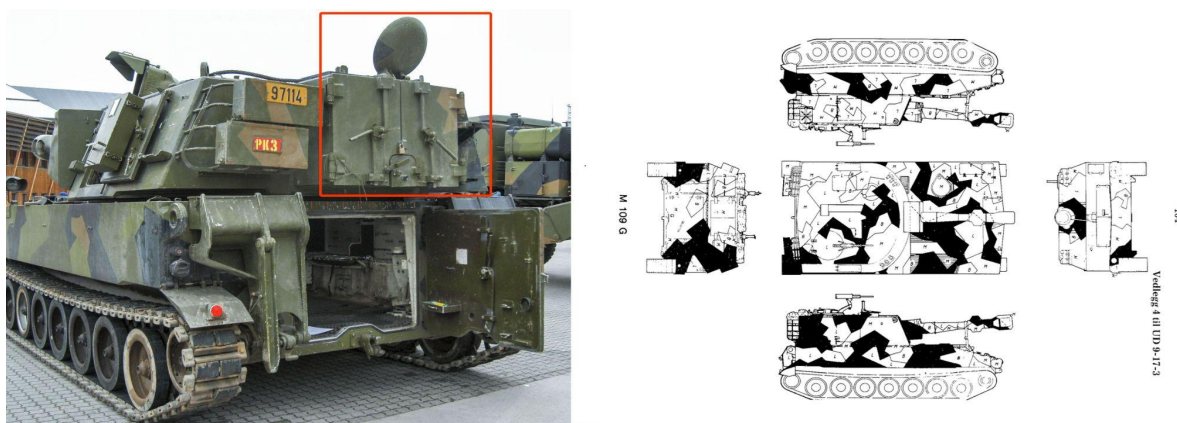
I arbeidet med å verifisere om det virkelig var en norsk vogn, hentet vi ned informasjon om hvordan en rekke NATO-land hadde konfigurert viktige detaljer på sine vogner av samme type. Det var flere vesentlige funn som gjorde at vi kunne slå fast at det var vogner Norge hadde gitt i gave.

Deksler og håndtak bak på vognene er helt unike for de modellene Norge har brukt i Forsvaret. Det samme med takluken, som Forsvaret har beholdt i rund fasong, i motsetning til en rekke andre land som har kappet den til i bakkant. Detaljer ved dekslene ved kanonløpet var også like.

En annen unik identifikator var kamuflasjemalingen. Her hentet vi ned en mal for kamuflasje for denne vogntypen i det norske Forsvaret. En av de mest unike kjennetegnene var den svarte trekanten på takluken.

2. juni var avsløringen vår hovedoppslag i TV 2, og i dagene som fulgte i flere andre norske medier. Først 8. juni [bekreftet Regjeringen i en pressemelding](#) at Norge hadde donert 22 slike vogner til Ukraina:

Vi får en satellittavtale

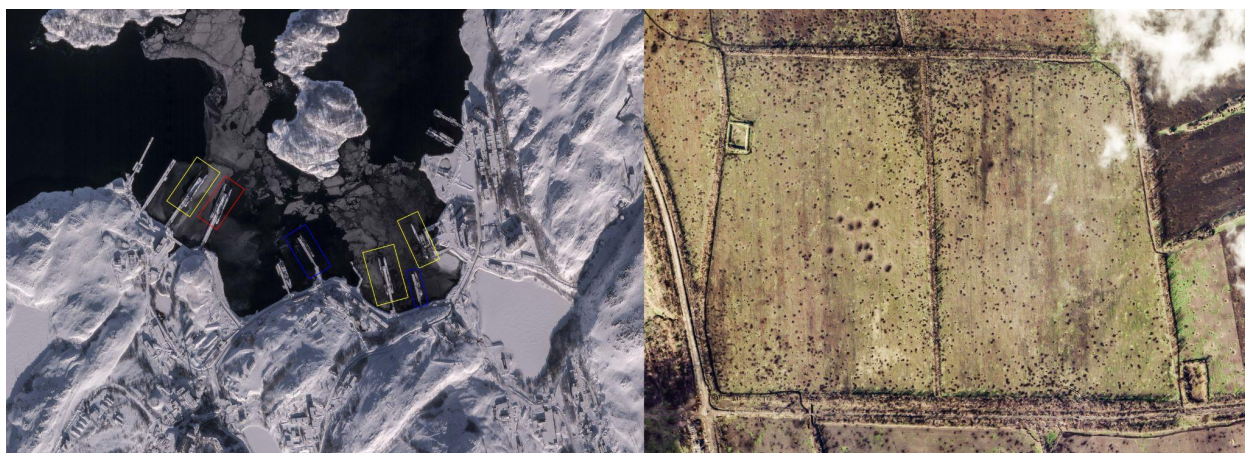
Det har vært svært nyttig å få tilgang til ferske satellittbilder fra krigsområdet, men også av en rekke strategiske steder i Russland og Belarus som brukes i krigføringen.

[Maxar](#) og [Planet](#) er to amerikanske leverandører av høyoppløselige, ferske satellittbilder.

Dessverre er slike tjenester svært kostbare. Begge selskapene tilbyr gratisbilder til mediene på anmodning. Slike bestillinger kan ta flere uker å fullføre, og man er aldri garantert et svar.

Utover sommeren og høsten forhandlet vi om å få en eksklusiv multilisensavtale til en fornuftig pris med Planet. Denne ble landet først i oktober.

Avtalen ga oss tilgang til et stort arkiv av høyoppløselige satellittbilder der en pixel i bildet er 0,5 meter på bakken. Vi hadde en månedlig kvote på 500 kvadratkilometer med slike bilder. Vi kunne samtidig be Planet om å ta nye, dagsferske bilder av inntil 10 geografiske punkter hver måned. En slik ordre ga oss 25 kvadratkilometer rundt de geokoordinatene vi oppga i bestillingen.

Etter kildesamtaler med en rekke norske militære eksperter og saumfaring av åpne kilder, hadde vi laget et regneark som inneholdt en lang liste over strategiske militære steder i Russland, Belarus og Ukraina.

Det første store funnet vi gjorde etter at satellittavtalen var i boks, var at Russland hadde utplassert 11 strategiske bombefly 18 mil i luftlinje fra norskegrensen. Disse har vanligvis sin hjemmebase på Engels-basen, 720 kilometer sørøst for Moskva.

Bilder vi bestilte ved å legge inn koordinatene til Olenya-basen på Kolahalvøya 7. oktober viste at syv propelldrevne TU-95 og fire supersoniske TU-160 sto parkert ved taksebanen.

Denne saken ble lagt ut på [Faktisk.no](https://faktisk.no) 12. oktober og ble umiddelbart hovedoppslag hos de store norske, svenske, finske og danske nettavisene. Etter hvert fortsatte den i andre internasjonale medier, blant annet med store oppslag i britiske tabloidaviser, og endte også opp som en faktasjekk hos [Newsweek](https://www.newsweek.com). Nyheten ble også slått opp i Ukraina(!).

I slutten av oktober gjennomførte Russland en stor øvelse for landets atomstyrker, under personlig ledelse av Vladimir Putin. Faktisk.no publiserte da en sak med en rekke detaljerte satellittbilder fra ubåtbasen Gadzievo på Kolahalvøya: [I denne havnen ti mil fra Norge ligger Russlands atomknyttneve](#).

Vi avslørte også at Russland i slutten av oktober utplasserte [Mig31K-fly med hypersoniske Kinzjal-missiler](#) ved Machulishchi-flybasen sør for Minsk i Belarus og at droneangrepene Ukraina gjennomførte mot flybaser i Engels og Kursk førte til [omfattende GPS-jamming i Russland](#).

Da Ukraina angrep flybasen Engels med drone natt til 5. desember, stedsverifiserte vi flere videoer fra overvåkningskameraer i blokkoppganger til byen. Det var likevel stor usikkerhet rundt hvorvidt eksplosjonen på videoene hadde ført til noen skade på flybasen.

Ved å bestille satellittfotografering via Planet, kunne vi fra desken i Oslo gi unike detaljer fra hendelsen som ingen andre medier i verden hadde. Vi publiserte et [ferskt satellittbilde fra Engels flybase fra morgenen den 6. desember](#), som viste et skumlagt fly og tydelige eksplosjonsskader på taksebanen. Faktisk.no var dermed første internasjonale nyhetsredaksjon som publiserte denne dokumentasjonen på skadene ved den strategiske basen.

Vi var også først ute til å publisere høyoppløselige bilder som viste [ødeleggelsene på skolen i ukrainske Makiivka](#), der et høyt antall mobiliserte soldater fra Russland ble drept i et HIMARS-angrep nyttårsaften. Dette angrepet skal ha vært et av de dødeligste for Russland så langt i krigen.

Metodemessig har den kunnskapen vi har tilegnet oss om hvor de strategiske stedene ligger og evnen til å lese det vi faktisk ser på bildene, vært avgjørende for at vi har kunnet klare å publisere gode saker om dette.

Været

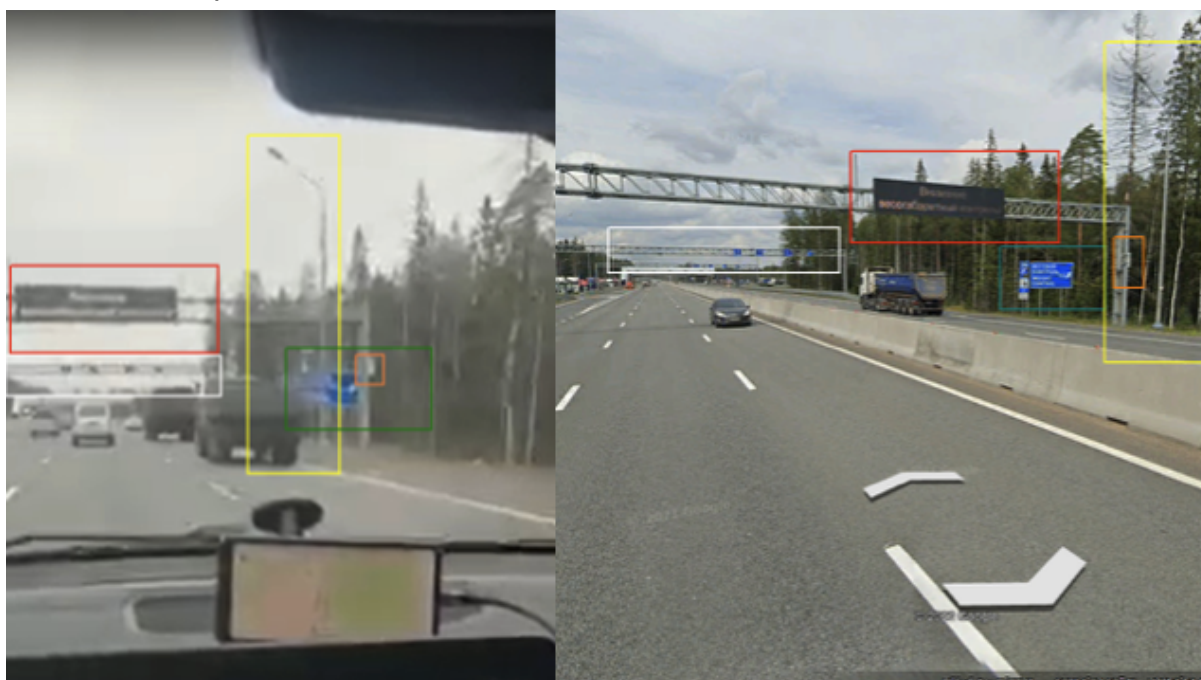
Yr.no / Weather.com: Hvordan er været i bildet? Dette gir svært viktige spor i arbeidet.

Zoom Earth: Real-time værforhold basert på satellittbilder, hvor man også kan skru tiden tilbake til ønsket dato/klokkeslett.

Hvordan ser bakken ut? Er det vått eller snø på bakken? Er vegetasjonen gold eller frodig, vårlig eller om høsten? Hvilken retning beveger røyken seg? Denne kan sammenlignes med vindstyrke og -retning i værmeldinger.

Case: Iskander på vei mot Finland

I midten av mai ble vi tipset om en video som påstod at Russland sender missiler på kjøretøy mot grensen til Finland. Konteksten var at dette måtte være en reaksjon på at Finland startet prosessen for å bli med i NATO.

I videoen er flere militære missilkjøretøy filmet fra en bil langs veien. Vi klarte å geoverifisere stedet videoen var filmet fra ved hjelp av skilter og kjennetegn langs veien. Men hvordan kunne vi si med sikkerhet at klippet var filmet etter at NATO-prosessen hadde begynt? I dette tilfellet ble værforhold nyttig for å kunne fastslå tidspunktet. Basert på historiske satellittbilder fra Sentinel Hub visste vi at det var snø i området så sent som 23. april. Siden vi ikke så snø i dette klippet kunne vi bruke denne informasjonen til å snevre inn når dette klippet var fra.

Ut fra de skyfrie satellittbildene var det bar bakke først 6. mai, ikke et konkluderende bevis, men vi kunne legge det på vektskåla. I klippet så vi også at det regnet, og vi sjekket historiske værd data fra weather.com for å se hvilke dager det regnet i området. Det var ikke mulig å si 100 prosent sikkert at klippet var fra 16. mai, men kombinasjonen værmelding og satellittbilder gjorde det sannsynlig at klippet var fra mai heller enn fra april. Denne verifiseringen [ble hovedoppslag](#) i hele Skandinavia 17. mai.

Sol og skygger

Posisjonen til solen og retning på skygger kan hjelpe oss til å finne nøyaktig tidspunkt for en video. Denne metoden brukte vi blant annet for å sjekke om tidspunktet som var opplyst om stemte med skyggene vi så i videoen. Når man vet tidspunkt og omtrentlig sted, kan skygger også brukes til å finne himmelretningen. Det kan være til stor hjelp når man jobber med geoverifisering og skal finne noe igjen på et kart. Går gatene i videoen fra øst til vest, eller fra nord til sør? Vi brukte **Suncalc** til dette: <https://www.suncalc.org/>

Case: Bombing av Azovstal

[Denne videoen](#) kom inn til redaksjonen 4. mai 2022, og pikseleringen rundt sjokkbølgene fra eksplosjonene gjorde redaksjonene skeptiske. Kunne eksplosjonene være animert inn i videoen?

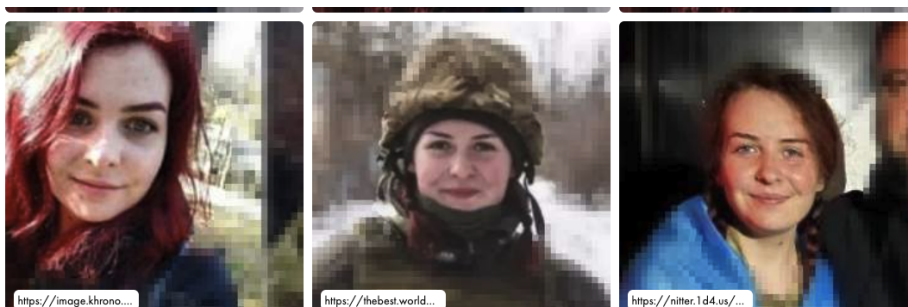
Vi analyserte skygge- og røykretningene opp mot videoer skutt fra andre vinkler, og ved å bruke Suncalc, værmeldinger og NASA Firms på tidspunkt og område kunne vi si at videoen mest sannsynlig var ekte.

Ansiktsgjenkjenning

Mens GDPR gjør Google og andre søkemotorer varsomme med å bruke ansiktsgjenkjenning, har vi brukt betalverktøyet Pimeyes, som ikke har noen av de samme begrensningene. Pimeyes bruker biometri, altså en rekke punkter i ansiktet, som søkeparametre, og det søker gjennom mange millioner bilder på nettet for å finne en match. Til tider kan det oppleves skremmende å se hvor mange spor vi legger igjen av oss selv på nettet, og for en gravende redaksjon kan det være helt utslagsgivende for identifisering av mennesker på bilder og video vi gransker. Slik har vi blant annet funnet identiteten til soldater fra Azovstal og den fryktede Wagner-gruppen.

Case: Ptashka - den lille fuglen

Den prorussiske Telegramkontoen AZMilitary rapporterte 23. mai 2022 at russerne endelig hadde pågrepet den fryktede snikskytteren Ekaterina ved stålverket Azovstal i Mariupol. Ved å ta et skjermbilde av videoen, var det mulig å finne identiteten til kvinnen, som viste seg å være musikk- og medisinstudenten, men også sanitetssoldaten og snikskytteren Katy Polishchuk. Medsoldatene døpte henne *ptashka* - lille fugl - da hun sang ukrainske kampsanger for dem i mørket under stålverket, med russere og artilleri på alle kanter.

Ved å bruke Pimeyes var det altså mulig å få et omriss av hennes historie, og vi kunne trekke en tråd fra hennes hjemby, via studier, verving til væpnede styrker til Mariupol og Azov-regimentet, til arrestasjon og en av russernes filtreringsleire i Øst-Ukraina.

Panoramabilde fra en video

Ved verifisering av en mobilvideo i høydeformat kan det være nyttig å lage et panoramabilde fra videoen som gir et bredere og samlet visuelt inntrykk. Denne videoen viser en brann i byen Perevalsk:

<https://youtu.be/FuuU76bxCsY>

Gjennom valget “Automatisk photomerge” i Photoshop har vi slått sammen et representativt utvalg stillbilder fra videoen, og det gjør det langt lettere å granske videoen for geografiske kjennetegn, og ved å finne siktlinjer, som her i bildene fra Perevalsk, var det mulig å finne både brannstedet og fotografens plassering.

Etiske vurderinger

Med prosjektet Faktisk Verifiserbar oppsto en rekke etiske utfordringer som knyttet seg til krigssituasjonen, men også til det at prosjektet var det første av sitt slag og ingen tidligere hadde hatt funksjonen vi nå hadde.

Til alle bilder og videoer som ble lagt i mediebanken la vi ved en tekst der vi opplyste hjemme-redaksjonene om at det var *de* som var ansvarlige for publisering av materialet, det gjaldt både med tanke på opphavsrettigheter og det presseetiske. Vi har også hatt et tydelig system for å kommunisere hvilke deler av innholdet som er verifisert, og på hvilken måte. Innhold kan for eksempel være geoverifisert uten å være tidsverifisert, og dermed bare være delvis verifisert, og det var viktig å kommunisere disse forbeholdene til redaksjonene gjennom [Faktisk Mediebank](#).

Vi kjente på et stort ansvar for at norske medier ikke publiserte falske bilder og videoer som kunne være tatt og filmet minutter før det dukket opp på skjermene våre, bilder og videoer rett fra frontlinjen, fra de mørke gangene under stålverket i Mariupol og fra boligblokker idet de ble truffet av missiler.

I noen tilfeller var det åpenbart at ingen hadde vurdert om materialet burde spres i sosiale medier. Vi fikk også etter hvert tilgang til mange ferske satellittbilder som viste militære stillinger i landskapet.

Sjelden har det kjentes viktigere å grundig vekte mellom viktigheten av å vise krigens konsekvenser og samtidig beskytte enkeltmennesker i svært sårbare situasjoner. Hvilke bilder og videoer var det riktig og viktig å viderebringe, og hvilke skulle vi la ligge? Og enda viktigere: Hva risikerte de som hadde tatt bildet eller filmet videoen dersom det ble publisert? Avslørte vi gjennom geoverifiseringen militærstrategiske mål? Utsatte vi folk for fare dersom vi gjorde lokasjonen kjent? Krevende var det også å vurdere hvor grafiske bilder og videoer vi la i mediebanken kunne være. Selv om vi ikke var publiseringsansvarlige, så var dette spørsmål vi måtte ta stilling til.

Erfaringer

Sekundær traumatisering

En utfordring vi møtte var de ekstreme inntrykkene av lidelse og grov vold i materialet vi til enhver tid jobbet med. Under Mediedagene i Bergen møtte vi [Sam Dubberley i Human Rights Watch](#) som viste hvordan de bruker OSINT-verifisering til å dokumentere krigsforbrytelser i Ukraina. Han fortalte at de også registrerte graden av voldsinntrykk i bildematerialet, slik at de kan følge opp de som arbeider tett med materialet. Dette ville også vi gjøre. Derfor innførte vi et graderingssystem på innholdet vi behandlet i hovedskjemaet. Alle hendelsene ble kategorisert etter voldsnivå, fra “mild” til “veldig kraftig”. Dette er en metode utviklet av [Centre for Information Resilience](#), og er et viktig verktøy for å kunne forberede seg på å se potensielt skadelig innhold.

En av grunnene til at vi alltid var minst to på jobb når vi kjørte turnus, var at man ikke skulle sitte alene med slikt innhold. Flere av medarbeiderne hadde også tilbud om psykolog i organisasjonene de kom fra. Vi jobbet også ut fra [guiden til Bellingcat](#) om hvordan man bør forholde seg til potensielt skadelig innhold.

Faktisk Verifiserbar har hatt et samarbeid med Trond Idås og NJ om oppfølging i etterkant, og vi har en åpen diskusjon om innholdet. Det skal være helt greit å unngå å bli utsatt for visse typer innhold, det skal være greit å snakke om sine reaksjoner, og det skal også være greit å la være å snakke.

ID	Sted (by,område,land)	kategori	Voldsnivå	Avsender	beskrivelse
ID162-3	Zaporizjzja kraftverk, En	Kamphandlinger	(Mild) Eksplosjon/Ødeleggelse/Mild Skade		Video skalv vise røyk fra Zaporizjzja kjernekr
ID162-2	Zaporizjzja kraftverk, En	Kamphandlinger	(Ingen) Militært tilstedeværelse		nekraft
ID162-1	Energodar, Zaporizjzja c	Kamphandlinger	(Mild) Eksplosjon/Ødeleggelse/Mild Skade		ge lyde
ID161-4	Novofedorivka, Krim	Skadd infrastrukt	(Moderat) Bombing/Moderat skade		/base p
ID161-3	Novofedorivka, Krim	Skadd infrastrukt	(Kraftig) Alvorlig skade/Sladda lik		
ID161-2	Novofedorivka, Krim	Skadd infrastrukt	(Veldig Kraftig) Døde eller skadde kroppes/Eksplositt grov eller særlig nærgående vold		
ID161-1	Novofedorivka, Krim	Skadd infrastrukt	(Mild) Eksplosjon	Pro-Ukrainsk	Påstand: Ukrainsk artilleriangrep mot russisk n
ID160	Zaporizjzja, Zaporizjzja	Annet	(Ingen) Militært til	Annet	Video viser russiske militærkjøretøy på Zaporiz

Motstand

Det ble tidlig i krigen tydelig at både russisk og ukrainsk etterretning benyttet seg av OSINT, for når soldater publiserte videoer av artillerinedslag kunne det føre til at artilleristene justerte siktene og traff videofotografen. Derfor kom også en ny ukrainsk lov, som forbød å vise bilder og videoer av angrep og nedslagsfelt, og tilfanget av innhold fra krigen ble strupet eller grovt sensurert. Det gjorde jobben vår langt vanskeligere.

Konsekvenser

Konsekvensene er først og fremst at vi har gitt norske medier et unikt tilfang på faktasikret materiale og research fra den mest direktesendte krigen i historien, som har gjort redaktørstyrte medier i stand til å gi en mest mulig balansert og sannferdig gjengivelse av krigshandlingene på bakken. Og fremfor alt unngå å begå grove feil eller bruke manipulert, falskt eller misvisende innhold.

I tillegg har flere enn 30 norske reportere opparbeidet seg en helt unik kompetanse som er mangelvare i journalistikken, og som vil bli en viktig motgift mot falske nyheter og påvirkningsforsøk der mediene i stadig større grad utfordres av den digitale utviklingen. Disse reporterne har allerede brukt kunnskapen i sine hjemme-redaksjoner til hverdagsjournalistikk og avsløringer både lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Vi kommer til å finne igjen metodene i flere SKUP-rapporter i årene som kommer.

I krigens tidlige dager sto redaksjonen for ren faktasjekking av tips og enkeltstående videoer og bilder, som skulle understøtte og faktasikre redaksjonenes eget arbeid med krigen, og vi publiserte bildene og researchen gjennom NTBs og Faktisks Mediebank. Etterhvert publiserte vi også egne saker via Faktisk.no og NTB, som kunne brukes av alle. Vår første verifisering fant sted tidlig i mars, da vi kunne verifisere videoer av massegraver i den ukrainske byen Tsjernihiv, og siden har vi jobbet med over 200 prosjekter, og vi har i

tillegg gitt redaksjoner konkret og rask hjelp når de har tatt kontakt. Enkelt saker har hatt sidevisninger på over en halv million bare hos Faktisk.no, og sakene er slått opp eller [siteret over 400 ganger i norske medier alene](#). Enkelt saker har også vært oppslag i alle de skandinaviske hovedmediene, samt toneangivende medier over hele verden, som Daily Mail, New York Post, Newsweek og Kyiv Independent.

Vår faktasjekk om mulige norske artillerivogner på plass i Ukraina ble en hodepine for norske myndigheter, som inntil da ønsket å legge lokk på sin støtte til Ukraina. Vår faktasjekk gjorde det umulig å nekte for at vognene var sendt til krigsområdene, og det presset fram en innrømmelse hos myndighetene.

Når vi også gikk over til å publisere egne, embedbare artikler under Faktisk.no, utvidet vi repertoaret til også å kunne distribuere ferdige nyhetssaker, og vår journalistikk har vært toppsaker i alle store, nasjonale aviser.

Helt til slutt: Prosjektet har gitt norske medier svært positiv oppmerksomhet. For å sitere:

“Prosjektet er også et glimrende eksempel på hvordan man blir bedre av å jobbe i fellesskap for å nå et felles mål. Jeg vil gå så langt som å si at det sikrer demokratiet vårt.”

Kulturminister Anette Trettebergstuen

“Jeg vil hylle dette initiativet, som både har bidratt til sannhet i pressedekningen av den russiske invasjonen, og som også har vist oss hva samarbeid og felles innsats kan utrette i kampen mot usanne nyheter og ord.”

Justisminister Emilie Enger Mehl

“På akkurat det kritiske som dette, klarer mediene å skille konkurransen fra det å finne ut hva som er ekte og ikke ekte. Det er viktig.”

Utenriksminister Anniken Huitfeldt

Vedlegg:

Publiseringsliste

Mediebanken:

Her finnes rapportene vi har publisert tilgjengelig for alle norske medier (NTB-innlogging)

<https://faktisk.mediebank.no/>

Publiserte artikler på faktisk.no:

[Droneangrep fører til omfattende GPS-jamming i Russland](#), 15.12.2022
[Nye satellittbilder: Skumlagt bombefly på russisk flybase etter ukrainsk angrep](#), 06.12.2022
[Nei, dette bildet viser ikke den frigitte ukrainske krigsfangen Orest](#), 18.11.2022
[Satellittbilder: Russland har plassert ut fly med hypersoniske missiler i Belarus](#), 01.11.2022
[I denne havnen ti mil fra Norge ligger Russlands atomknyttneve](#), 26.10.2022
[Dambrudd og nedsmelting kan true Europas største atomkraftverk](#), 21.10.2022
[Satellittbilder viser 11 strategiske bombefly 20 mil fra Norge](#), 12.10.2022
[Russiske nederlag i Ukraina kan føre til økt atomtrussel](#), 07.10.2022
[Dette er reglene som gjelder i krig](#), 04.10.2022
[Finsk grensepolit: Falske nyheter om lange køer ved den finsk-russiske grensen](#), 22.09.2022
[Ukraina virker å ha snappet opp norsk idé: Fester M72 til drone](#), 06.09.2022
[Tidslinje: Dette har skjedd i Zaporizjzja i august](#), 27.08.2022
[Atomkatastrofe ved Europas største kjernekraftverk kan spres til Norge](#), 27.08.2022
[Krigens første halvår](#), 23.08.2022
[Hevdet at ukrainske flyktninger må prostituere seg for å overleve i Norge](#), 28.07.2022
[Russiske medier sprer tvilsomme påstander om teaterbombing](#), 21.07.2022
[Ukrainas nye våpen påvirker krigens gang](#), 15.07.2022
[Russland avslørt av egen «bevis-video»](#), 08.07.2022
[Russerne hevdet å ha funnet nazi-leir for barn i Ukraina](#), 04.07.2022
[Ukrainas nye våpen treffer mål på over sju miles avstand](#), 30.06.2022
[Russisk propaganda om at norske granater ble brukt i sykehusangrep](#), 23.06.2022
[Video viser ikke krigsfanger fra Azovstal](#), 07.06.2022

Sitert i norske medier:

[Pdf fra Retriever med alle norske siteringer](#)

Vedlegg #1: Mal for kompissjekk

Mal for kompissjekk:

Kompissjekk/kontroll skal prioriteres for å sikre at materiale vi verifiserer raskest mulig blir tilgjengelig i mediebanken.

Kompissjekk/kontroll skal fortrinnsvis gjøres av en kollega som ikke kjenner saken inngående fra før. På den måten sikrer vi at kontrollen gjøres med friske øyne og ikke er farget.

1. Se bilde/video som er verifisert før du leser bildetekst og begrunnelse, og gjør deg opp en mening om troverdigheten. Se for seg at du sitter i redaksjonene som mottar bilde/video: Er det godt nok forklart for dem?
2. Aldri fjern eller endre tekst i arbeidsdokumentet, bruk funksjonen «add comment».
3. Les bildetekst som følger med bilde/video i mediebanken. Kontroller at alle punkter er besvart.
4. Les begrunnelsen i arbeidsdokumentet og vurder de konkrete punktene som er verifisert opp mot kildegrunnlaget. Sjekk alle lenker og dobbeltsjekk at alle konkrete verifiseringspunkter begrunnes og besvares:
 - Hvordan vurderer du kvaliteten på arbeidet som er gjort? Er alt som skal være med i arbeidsdokumentet med?
 - Er det lett å lese for en utenforstående og tror du på konklusjonene?
 - Har vi lagt oss på riktig nivå med tanke på forbehold?
 - Er vi tilstrekkelig transparente med tanke på ting vi eventuelt er usikre på?
5. Er det momenter i saken som ikke er belyst, men som bør belyses?
6. Kontroller at alle kolonner i verifiseringsdatabasen er fylt inn og «kvitter» for at du har kompissjekket.
7. Sjekk at alle råfiler er lagt ved mappen og at de er riktig merket. Sjekk også at det ligger ved skjermbilder fra hvor det er publisert.
7. Dersom verifiseringsjobben er merket «Haster!», gjør eventuelle endringer – helst og om mulig i samråd med en tredje kollega og gjør deretter verifiseringsjobben synlig i mediebanken. Dersom verifiseringsjobben ikke er merket «Haster!», slack kollegaen som har gjort verifisering med beskjed om at kompissjekken er ferdig.
8. Dersom kompissjekken ikke innebærer at kollegaen som har gjort verifiseringsjobben må gjøre endringer, gjør bilde/video i mediebank tilgjengelig for alle (fjern avhukingen «gjør synlig kun for meg»). Dersom kollegaen som har gjort verifiseringsjobben må gjøre endringer, send jobben tilbake til vedkommende, som etter å ha gjort det selv tilgjengeliggjør bilde/video for samarbeidsredaksjonene.

Vedlegg #2: Arbeidsdokumentmal:

Arbeidsdokument – Video IDXXX

Dette arbeidsdokumentet er til for å dokumentere de viktigste stegene i arbeidsprosessen med å verifisere innholdet. Skriv slik at hvem som helst kan ettergå arbeidet ditt. Fyll gjerne på med andre ting som er relevant for argumentasjonsrekken for hvorfor en video er verifisert eller ikke. Husk å legge ved skjermbilde, lenker, og video/bilde i samme mappe som dette dokumentet.

Til mediebanken. Oppsummer alle hovedmomenter for innholdet slik at samarbeidspartnere har mulighet til å gjøre en selvstendig redaksjonell vurdering. Husk å legge ved forbehold og understreke hva vi ikke vet. [GUIDE TIL MEDIEBANKTEKSTSKRIVING](#)

Påstand:

Verifisert

Geolokasjon:

Dato:

Hva har vi belegg for å si at videoen viser? *Legg med relevante påstander om hva videoen skal vise, og hva vi klarer å dokumentere at videoen viser.*

Publiseringskontekst: *Hvor kommer videoen fra, hvem har filmet, og hva kan vi si om dem som sprer innholdet? Husk å gjøre omvendt bildesøk og nøkkelord om hendelsen. Legg ved vurderinger om hvilke forbehold som bør tas basert på videoens opphav.*

Geoverifisering: *Hva har vi belegg for å si om hvor videoen er filmet? Legg inn lenke samt koordinater, tidskoder på video, og skjermbilder av geolokasjon.*

Tidsverifisering: *Hvilke hendelser og holdepunkter kan hjelpe deg å avgrense når videoen ble filmet? Legg ved ekstra informasjon som også mer omtrentlig avgrenser tidsrommet som troppeforflytninger og nyhetssaker.*

Vedlegg #3: Verifiseringsregneark

ID	Dato hendelse	Dato publisert	Mediebank	Mediebank lenke	Jobbstatus	Status	Verifisert av	Kontrollert av	Koordinator (st./eng)	Sted (by/område,land)	Kategori	Voldsnivå	Avsender	beskrivelse	Imobilistørrelse	Video- eller bildestørrelse	mappe	lenke
ID147-1	11. juli 2022	11. juli 2022	☒	https://faktisk.medi	Fulført	Delvis	Ruben	Silje	46.76131442452914	Nova Kakhovka, Kherson	Kampanj	(Moderat)	Annet	Video skal vise et ut	https://twitter.co	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID146	10. juli 2022	10. juli 2022	☒	https://faktisk.medi	Fulført	Verifise	Nicolai	Ruben	49.977331, 36.258811	Kharkiv	Kampanj	(Moderat)	Pro-Ukr	Bilder viser rasert st	https://www.fac	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID145-1	11. juli 2022	11. juli 2022	☒	https://faktisk.medi	Fulført	Verifise	Nicolai/Ruben	Kjell	49.98791649239156, 36.Kharkiv		Kampanj	(Moderat)	Pro-Ukr	Video viser redninge	https://www.fac	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID145-1	11. juli 2022	11. juli 2022	☒	https://faktisk.medi	Fulført	Verifise	Nicolai/Ruben	Kjell	49.98791649239156, 36.Kharkiv		Kampanj	(Moderat)	Pro-Ukr	Bilder av en boligblo	https://www.fac	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID144	4. juli 2022	4. juli 2022	☒	https://faktisk.medi	Under art	Misvis	Jan Gunnar/Nicolai/Silje			Lyslystnansk	Annet	(Ingen) M	Pro-Rus	Pastland: Bilde boor	https://nzvazde	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID143	Ukjent	4. juli 2022	☒	https://faktisk.medi	Fulført	Verifise	Nicolai		48.057771537, 66.55827	Pisky, Donetsk	Kampanj	(Kraftig) /	Pro-Rus	Ukrainske skytegr	https://meSLUd	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID142-2	03.07.2022	4. juli 2022	☒	https://faktisk.medi	Fulført	Verifise	Nicolai		52.096364, 23.747070	Brest, Belarus	Troppeltr	(Ingen) M	Pro-Ukr	Bilde skal vise S-30	https://meLUKd	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID142-1	03.07.2022	4. juli 2022	☒	https://faktisk.medi	Fulført	Delvis	Nicolai		53.917357, 27.586863	Minsk, Belarus	Troppeltr	(Ingen) M	Pro-Ukr	Video skal vise våpe	https://meLUKd	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID141	02.07.2022	2. juli 2022	☒	https://faktisk.medi	Fulført	Verifise	Kjell	Olav	48.91866, 38.42750	Lyslystnansk	Troppeltr	(Ingen) M	Pro-Rus	Kadryov & co som n	https://meRfKac	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID140-1	01.07.2022	1. juli 2022	☒	https://faktisk.medi	Fulført	Delvis	Silje, Ina		46.0124, 5.30.2124	Bligorod-Dnistrovskij	Skadd inf	(Mild) Ek	Pro-Ukr	Video skal vise ødel	https://meRfKac	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID139-1	Ukjent	30. juni 2022	☒	https://faktisk.medi	Pa vent	Delvis	Silje, Henrik								https://meRfKac	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID138			☒	https://faktisk.medi	Under art										https://meRfKac	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID137			☒	https://faktisk.medi	Under art										https://meRfKac	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID136	Ukjent	Ukjent	☒	https://faktisk.medi	Under art		Marius, Håkon, Ina, Ingunn, Silje			Slyverodonetsk	Kampanj	(Mild) Ek	Annet	Pastland om at ukrai	https://meRfKac	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID135	20.06.2022	10. desember	☒	https://faktisk.medi	Fulført	Falst	Karl Inge/Mari	Marius	45.37588, 30.93112	Svarstehavel	Skadd inf	(Mild) Ek	Pro-Ukr	Video skal vise bore	https://meRfKac	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID134	9.-16. juni	16. juni 2022	☒	https://faktisk.medi	Fulført	Delvis	Rano, Karl Ing	Marius	Ukjent		Kampanj	(Ingen) M	Pro-Rus	To amerikanske soic	https://meSLUd	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID133-7	16. juni	20. juni 2022	☒	https://faktisk.medi	Under art										https://meSLUd	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID133-6	16. juni	22. juni 2022	☒	https://faktisk.medi	Under art										https://meSLUd	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID133-1			☒	https://faktisk.medi	Under art										https://meSLUd	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID132	Ukjent, men før 17. juni 2022		☒	https://faktisk.medi	Fulført	Verifise	Olav	Silje	48.930954097273066	Slyverodonetsk	Kampanj	(Ingen) M	Pro-Ukr	Bodycam skuddvekt	https://meRfKac	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID131			☒	https://faktisk.medi	Under art	Falst	Marius	Ina	49.0002, 06.37.1841	Donetsk	Kampanj	(Moderat)	Nøytral	Slik har krigen endre	https://meRfKac	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID130_1	24.02.2022-24.06.2022		☒	https://faktisk.medi	Fulført	Verifise	Ina	Silje	48.944222, 38.481001	Slyverodonetsk	Skadd inf	(Moderat)	Pro-Ukr	Pastat ukrainske so	https://meRfKac	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID129-3	Ukjent, men ant 14. juni 2022		☒	https://faktisk.medi	Fulført	Verifise	Karl Inge/Olav	Ruben	48.944222, 38.481001	Slyverodonetsk	Kampanj	(Ingen) M	Pro-Ukr	Pastat ukrainske so	https://meRfKac	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID129-2	før 12. juni 2022-12. juni 2022		☒	https://faktisk.medi	Fulført	Verifise	Karl Inge/Olav	Ruben	48.94399330558626	Slyverodonetsk	Skadd inf	(Ingen) M	Pro-Ukr	Videoen viser ødele	https://meRfKac	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID128-1	Samnylligvis 13.15. juni 2022		☒	https://faktisk.medi	Fulført	Verifise	Karl Inge	Ruben	48.944325, 38.48164	Slyverodonetsk	Kampanj	(Mild) Ek	Pro-Ukr	Video med lyd av kr	https://www.yout	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID128	Ukjent	15. juni 2022	☒	https://faktisk.medi	Fulført	Verifise	Simen/Jan Gu	Krister	48.62426782525071, Oleksandrivka, Kherson		Skadd inf	(Mild) Ek	Pro-Ukr	Den ukrainske 28. n	https://www.fac	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID127	Ukjent, men ant 14. juni 2022		☒	https://faktisk.medi	Fulført	Verifise	Olav	Simen	48.9994986, 38.30244	Pyrylja	Evakuert	(Mild) Ek	Pro-Ukr	Pastat i vise evaku	https://meSLUd	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID126	14. juni 2022	14. juni 2022	☒	https://faktisk.medi	Fulført	Verifise	Olav	Kjell	46.746101, 33.309491	Nova Kakhovka	Kampanj	(Mild) Ek	Annet	Eksposisjon lived	https://meSLUd	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID125_2	Ukjent	15. juni 2022	☒	https://faktisk.medi	Fulført	Verifise	Ina/Ole	Morten/Jan Gunnar	48.94532465920857, Slyverodonetsk, Luhansk		Skadd inf	(Moderat)	Pro-Ukr	Store ødeleggelse	https://meSLUd	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID125_1	Ukjent	15. juni 2022	☒	https://faktisk.medi	Fulført	Verifise	Ina/Ole	Morten/Jan Gunnar	48.62391897178042, Popasna, Luhansk, Ukrai		Skadd inf	(Moderat)	Pro-Ukr	Store ødeleggelse	https://meSLUd	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID124	13. juni	13. juni 2022	☒	https://faktisk.medi	Fulført	Delvis	Marius	Ruben, KEG	48.023364, 37.781384	Donetsk	Skadd inf	(Mild) Ek	Pro-Ukr	Pastat angrep mot	https://meSLUd	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID123	Pastat 28. febr 14. juni 2022		☒	https://faktisk.medi	Fulført	Verifise	Olav				Skadd inf	(Mild) Ek	Pro-Ukr	Pastat filmet 28. fe	https://meSLUd	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID122	13.05.2022		☒	https://faktisk.medi	Fulført	Verifise	Marius / Henrik / Ina / Silje		48.930954097273066, Slyverodonetsk		Kampanj	(Mild) Ek	Pro-Russis	Sammenhenge angre	https://meSLUd	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID121	Ukjent	11. juni 2022	☒	https://faktisk.medi	Fulført	Verifise	Olav	Jan Gunnar	47.9891884, 37.901014	Majsky marked, Donetsk	Skadd inf	(Kraftig) /	Pro-Rus	Bodycam på Ukrai	https://meSLUd	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID120	13. juni 2022	14. juni 2022	☒	https://faktisk.medi	Fulført	Delvis	Marius, Simen	Olav							https://meSLUd	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID119	Siste halvdel av	12. juni 2022	☒	https://faktisk.medi	Fulført	Verifise	Karl	Simen	49.01774196, 37.31948	Donetnske, Kharkiv	obas Kampanj	(Veldig K)	Pro-Rus	Video tatt fra lufte	https://meSLUd	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID18-1	12. juni 2022	12. juni 2022	☒	https://faktisk.medi	Fulført	Falst	Silje	Karl	46.760487, 36.805401	Bordnansk, Zapoznizja	Skadd inf	(Mild) Ek	Pro-Rus	Video skal vise ter	https://meSLUd	https://drive.google.com	https://drive.goo	
ID117	09. oktober 201	11. juni 2022	☒	https://faktisk.medi	Fulført	Falst	Karl	Silje	Ukjent	Angreip Donetsk by	Kampanj	(Mild) Ek	Nøytral	NY- video av angre	https://meSLUd	https://drive.google.com	https://drive.goo	